



1. Zatečeno stanje postolja
2. Postolje u toku izrade
3. Restaurirana kazula na dorađenom postolju
4. Restaurirani lajbec na postolju

Fotografija: Venija Bobnjarić Vučković

IZRADA POSTOLJA ZA TEKSTILNE PREDMETE U SVRHU PREVENTIVNE ZAŠTITE

Općenito govoreći o tekstilnim predmetima možemo ustvrditi da su od svih spomeničkih predmeta najosjetljiviji, a samim time i trajno izvrgnuti propadanju. Konzerviranje i restauriranje takvih predmeta skup je i dugotrajan postupak, stoga pravilno pohranjivanje i izlaganje pridonosi sprječavanju nastanka oštećenja. Prilikom konzervacije i restauracije tekstilnih predmeta¹ na tekstilnom odjelu u RC u Ludbregu² HRZ³, ukazala se potreba da se nakon završenog procesa konzervacije i restauracije u smislu pravilnog čuvanja tekstilnih predmeta (pohrane ili eventualnog izlaganja istih) izrade postolja. Uloga postolja bila bi da u potpunosti slijede oblik tekstilnog predmeta i da budu njihov oslonac i nosilac, kako ne bi došlo do prevelikog opterećenja na materijalu iz kojeg su napravljeni predmeti, a zbog toga i do njegovog ponovnog oštećivanja. Pri izradi postolja uzete su u obzir posebnosti svakog pojedinog predmeta. Kazule, kat.br.3.4.⁴ i kat.br.3.3. dio su stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti u kapeli Sv. Križa u Ludbregu, a imale su postolja koja nisu bila primjerena⁵. Na slici se može uočiti da postoji prevelika napetost u predjelu ramenog dijela kazule što rezultira formiranjem neprirodnih nabora, jer materijal nije u mogućnosti slobodno padati, što je trebalo ispraviti. Idejno rješenje za izradu ovih postolja dala je kolegica Gordana Car, konzervator-restaurator tekstila sa Tekstilnog odjela HRZ-a iz Zagreba.⁶ Po povratku iz Velike Britanije, nesebično je prenijela stečeno znanje i iskustvo na polju restauracije i na ovom području izrade postolja.⁷

PRIPREMA ZA POČETAK RADOVA

Prvi korak u izradi ovih postolja svakako je bila nabava potrebnog materijala.⁸ Prema kemijskoj analizi odabrani materijali u potpunosti su zadovoljavali potrebne uvjete: a) da nakon što se oblikuje postolje prema zadanim dimenzijama ono taj oblik i zadrži (što nam poliuretanska pjena omogućuje), da se lako oblikuje i da je u suhom stanju lagana, b) sintetička vata ne veže na sebe vlagu iz okoline, nije podložna prašini, idealna je kao popuna do oblikovanja konačnih dimenzija, c) rastezljivo pamučno platno prirodni je materijal, idealan za završno oblikovanje. Obojenje upotrijebljenog platna također je jako bitno, a poželjno je da je platno neutralnog tona kako njegovo obojenje ne bi utjecalo na završni izgled restauriranog predmeta.

IZRADA POSTOLJA ZA KAZULU kat.br.3.4.

Kazule su bile izložene u staklenoj vitrini na neadekvatnim postoljima koja su demontirana i očišćena od prašine.

Faza I. Do ramenog predjela postolje je obloženo ljepenkom u ovalnom obliku kako bi se dobila trodimenzionalnost (voluminoznost). Zatim je u taj dobiveni kalup istisnuta poliuretanska pjena i ostavljena da se suši u periodu od 24 sata. Nakon toga nadograđeno je postolje ljepenkom u predjelu ramenog dijela, pa sve do vratnog izreza te zapunjen istiskanjem nove poliuretanske pjene te ostavljeno da se suši kroz sljedeća 24 sata. U vremenskom periodu od 48 sati pjena se prosušila, a samim time, i stvrdnula u svom najvećem dijelu, poprimila je zadani oblik i bila je spremna za daljnje oblikovanje. Ova faza završena je skidanjem ljepenke. Tako pripremljen kalup bio je spreman za daljnju fazu obrade.

Faza II. Postolje je dalje oblikovano odstranjujući sav višak. U ovoj fazi nekoliko puta rađene su probe da se vidi kako kazula stoji na postolju. Važno je istaknuti da se proba ne radi direktno na dobiveno postolje, već da se ono prethodno oblači u sloj netkanog tekstila koji se prihvaća nehrđajućim pribadačama. Isto tako je važno da jezgra postolja bude malo manja da ju je moguće dalje još finije oblikovati i prilagođavati obliku kazule, što je zadatak sljedeće faze.

Faza III. Započelo se s popunjavanjem sloj po sloj sva mjesta na kojima je to bilo potrebno šivanjem sintetičke vate, koja je prethodno izrezana u trake i stanjena po rubovima. Za šivanje je upotrijebljen pamučni konac. Šivano je svinutom iglom i to ukrštenim bodom. U ovoj fazi opet se rade probe na isti način kao i u drugoj fazi.

Faza IV. Dobiveno postolje koje sada u potpunosti odgovara zadanim dimenzijama, još je potrebno obući u rastezljivo pamučno platno. Iskrojena su dva ista dijela pamučnog rastezljivog platna⁹ te su položena na prednju i stražnju stranu postolja. Platno je bilo dobro napeto i pribadačama prihvaćeno zajedno uz sami rub postolja. Zatim je platno skinuto s postolja, okrenuto na naličje i prošiveno po rubu te sav višak iskrojen van. Nakon toga platno je ponovno okrenuto na lice i obučeno na postolje.¹⁰ Na gotovo postolje položena je kazula i još jedanput napravljena proba da se provjeri da ista ima prirodni pad preko postolja te da se ne stvaraju neprirodni nabori.

IZRADA POSTOLJA ZA KAZULU kat.br.3.3.

Druga kazula u svom gornjem dijelu (rameni dio) nešto je uža od kazule kat.br.3.4., pa je stoga odlučeno postolje za tu kazulu pokušati izraditi iz drugog materijala. Isto tako, uz konzultacije s prirodoslovnim laboratorijem HRZ-a, odlučeno je da se ovaj put upotrijebi pjenasti oblik poliestera odnosno "stiropor". Dvije ploče stiropora zalijepljene su zajedno, a nakon što se ljepilo osušilo izrezan je sav višak te je pristupljeno postupku zapunjavanja sa sintetičkom vatom kao i na prvoj kazuli uz stalne probe. Nakon više slojeva prišivene sintetičke vate napravljena je završna proba. Dobiveni rezultat u potpunosti je zadovoljio očekivanja, stoga je preostalo završno oblačenje postolja u pamučno platno prema već opisanom postupku.¹¹

POSTOLJE ZA LAJBEC inv.br.3773.

Za lajbec iz Jagnjedovca, koji je u posjedu Muzeja grada Koprivnice, isto je tako po završetku konzervatorsko-restauratorskih radova bilo potrebno izraditi postolje. Ovaj tekstilni predmet specifičan je po tome što je u svom donjem dijelu vrlo bogato ukrašen pozamenterijom u više slojeva što ga u tom dijelu dodatno otežava, stvara se napetost na materijalu, pa mu je zato potrebna

potpora. Lajbec nije bio izlagan, i postolje nije trebalo služiti u tu svrhu. U ovom slučaju prvenstveno smo se usredotočili na pravilno čuvanje restauriranog predmeta. Prvo je izrađena kutija od bezkiselinskog kartona malo većih dimenzija kako bi iznutra bilo prostora za postolje. Postolje je izrađeno također od stiropora, ali je za razliku od kazule kat.br.3.3 .ovdje bila dostatna jedna širina stiroporne ploče, koja je izrezana prema potrebnim dimenzijama. Prema već opisanom postupku stiropor je obložen sintetičkom vatom, šivanjem po slojevima. Na kraju, postolje je obučeno u rastezljivo platno, u ovom slučaju drugog tona koje je bolje odgovarao po obojenju. Položen na ovo postolje lajbec će se puno lakše čuvati, zadržat će svoj oblik, u pregibima nema napetosti, ne dolazi do stvaranja neprirodnih nabora, prednja i stražnja strana lajbca su razmaknute i ne naliježu direktno jedna na drugu¹².

ZAKLJUČAK

Po završetku svih konzervatorsko-restauratorskih radova, tekstilni predmet vraća se u svoj matični prostor gdje se dalje čuva ili izlaže. Pravilna pohrana sprječava mehanička oštećenja, a usporava kemijsko propadanje te u velikoj mjeri produljuje rok trajanja. Najčešće ti uvjeti nisu idealni, no ipak svaki pokušaj da se poboljša stanje vrijedan je truda. Ponekad već i uz minimalnu angažiranost i minimalna uložena financijska sredstva može se učiniti puno, a u tom smislu vrlo je važna konstantna i otvorena suradnja i komunikacija između vlasnika tekstilnog predmeta i konzervatora-restauratora. Da bi se na neki način pokušali približiti tim uvjetima, odlučeno je da se za izrade ova postolja. Njihova osnovna uloga bila je smanjiti napetost na materijalu kako ne bi došlo do daljnjeg oštećivanja i tako sačuvati predmet od eventualnog propadanja.

Bilješke:

1. iz zbirke sakralne umjetnosti misno ruho-misnice ili kazule, kao i etno građe iz Muzeja grada Koprivnice; lajbec
2. u daljnjem tekstu RCL
3. u daljnjem tekstu HRZ
4. broj iz kataloga zbirke sakralne umjetnosti
5. zatečeno stanje slika br.1.
6. Boravila je šest mjeseci u Velikoj Britaniji u Victorija&Albert Museum u svrhu usavršavanja na poslovima konzervacije i restauracije tekstilne građe
7. u Velikoj Britaniji, kao i u svijetu postoji profilirano zvanje u muzeima kao i srodnim institucijama HRZ-u, odnosno osoba koja je isključivo zadužena za izradu postolja za sve tekstilne predmete koji to zahtjevaju u smislu čuvanja ili izlaganja
8. naš prijedlog je da to bude poliuretanska pjena kao osnovno sredstvo koje bi dalo potrebnu voluminoznost, sintetička vata za popunu (PE) i rastezljivo pamučno platno kao završni sloj usvojen je u konzultacijama s prirodoslovnim laboratorijem HRZ-a pod voditeljstvom mr. sci. Dragica Krstić.
9. uvijek treba voditi računa da niti osnove i potke budu u okomitom položaju
10. opisani postupak vidi se na sl. br. 2.
11. kazula na gotovom postolju, sl.br.3.
12. lajbec na postolju, sl.br.4.

Literatura:

1. White, Sarah. The role of costume mounting in preventive conservation. U: Preventive conservation ; practice, theory and research. London , 1994., str.228-232.
2. Car, Gordana. Praktični savjeti održavanja i pohrane liturgijskog ruha. Zagreb, 2005.
3. Katalog stalnog postava zbirke sakralne umjetnosti. Ludbreg, 1998.